

CHARACTERIZATION OF THE SYSTEM OF PREVENTION OF PROSTITUTION AND THE CONNECTION WITH THE CITIZENS SECURITY OF BULGARIA

Venelin Terziev

Corresponding Member of the Russian Academy of Natural History,
Professor, Eng., D.Sc. (National Security), D.Sc. (Economics), D.Sc. (Social Activities), Ph.D.,
Russian Academy of Natural History, Moscow, Russia
Vasil Levski National Military University, Veliko Tarnovo, Bulgaria
University of Rousse, Rousse, Bulgaria, terziev@skmat.com

Nikolay Nichev

Vasil Levski National Military University, Veliko Tarnovo, Bulgaria, nicheff@gmail.com

Hristo Bonev

Vasil Levski National Military University, Veliko Tarnovo, Bulgaria, hribon1@abv.bg

Abstract: The article analyzes the factors, methods and means of preventing prostitution, which lead to crime reduction and the increase of citizens' sense of security. The role of the Ministry of Interior and the judicial system are the key factor in the fight against organized crime and the detection of committed crimes. Crime prevention is among the priorities of the law enforcement system. Any deterrence of criminal activities through policies and actions reduces the potential and conditions for unlawful acts. The penalty justice system is perceived as a major step in the crime prevention and reduction. The qualitative preventive action to counteract prostitution at European, national and local levels requires the unification of the efforts of state authorities, local authorities, the private sector and voluntary organizations. The development of prostitution prevention activities in Bulgaria is subordinated to the different aspects of this activity at European level. The level of security in the European Union is a direct obligation of national law enforcement agencies.

Keywords: prevention, prostitution, security, citizens.

ХАРАКТЕРИСТИКА НА СИСТЕМАТА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА ПРОСТИТУЦИЯТА И ВРЪЗКАТА СЪС СИГУРНОСТТА НА ГРАЖДАНИТЕ НА БЪЛГАРИЯ

Венелин Терзиев

Член-кореспондент на Руската академия по естествознание, професор,
доктор на икономическите науки, доктор на науките (Национална сигурност), доктор на науките
(Социални дейности)

Русенски университет „Ангел Кънчев”, Русе, България
Национален военен университет „Васил Левски”, Велико Търново, България
Руска академия по естествознание, Москва, Русия, terziev@skmat.com

Николай Ничев

Национален военен университет „Васил Левски“ - Велико Търново, България, nicheff@gmail.com

Христо Бонев

Национален военен университет „Васил Левски“ - Велико Търново, България, hribon1@abv.bg

Резюме: Статията анализира факторите, методите и средствата за превенция на проституцията, които водят да намаляване на престъпността и увеличаване чувството за сигурност на гражданите. Ролята на МВР и органите на съдебната власт са основен фактор на борбата с организираната престъпност и разкриването на извършените престъпления. Превенцията на престъпността са сред приоритетите в правоохранителната система. Всяко възпиране на криминалните прояви чрез политики и действия намалява потенциала и условията за противоправни деяния. Като основна стъпка за предотвратяването и намаляването на престъпленията се възприема системата за наказателното правораздаване. За качествена превантивна дейност за противодействие на проституцията на европейско, национално и местно изисква обединяване

усилията на държавните органи, местната власт, частния сектор и доброволни организации. Развитието на дейностите за превенция на проституцията в България е подчинено на различните аспекти на тази дейност на европейско ниво. Нивото на сигурност в Общото европейско пространство е пряко задължение на националните правоохранителни органи.

Ключови думи: превенция, проституция, сигурността, граждани.

ВЪВЕДЕНИЕ

Един от стандартните подходи за вникване в същността на понятията „организирана проституция” предполага последователно изясняване на двете съставки „организирана” и „проституция”. Организацията е качествена характеристика и в управлението на даден процес се разглежда като съвкупност от хора, дейностите на които съзнателно се координират и направляват за постигнати на определени цели. Основните елементи в тази система подлежат на регламентиране и функционира в съответствие с правни норми, регламенти, правила и процедури. Разглеждането на проблема по този прит подход ни дава основание да използваме няколко смислови постановки, които можем да обединим в три групи:

Атрибутен аспект - организацията на тази престъпна дейност може да се разглежда в смисъл на степен на подреденост, като направените изследвания доказват по недвусмислен начин строгите правила на действие, които в случай на „пробив” в системата се стига до фатален край (смърт или тежки наранявания);

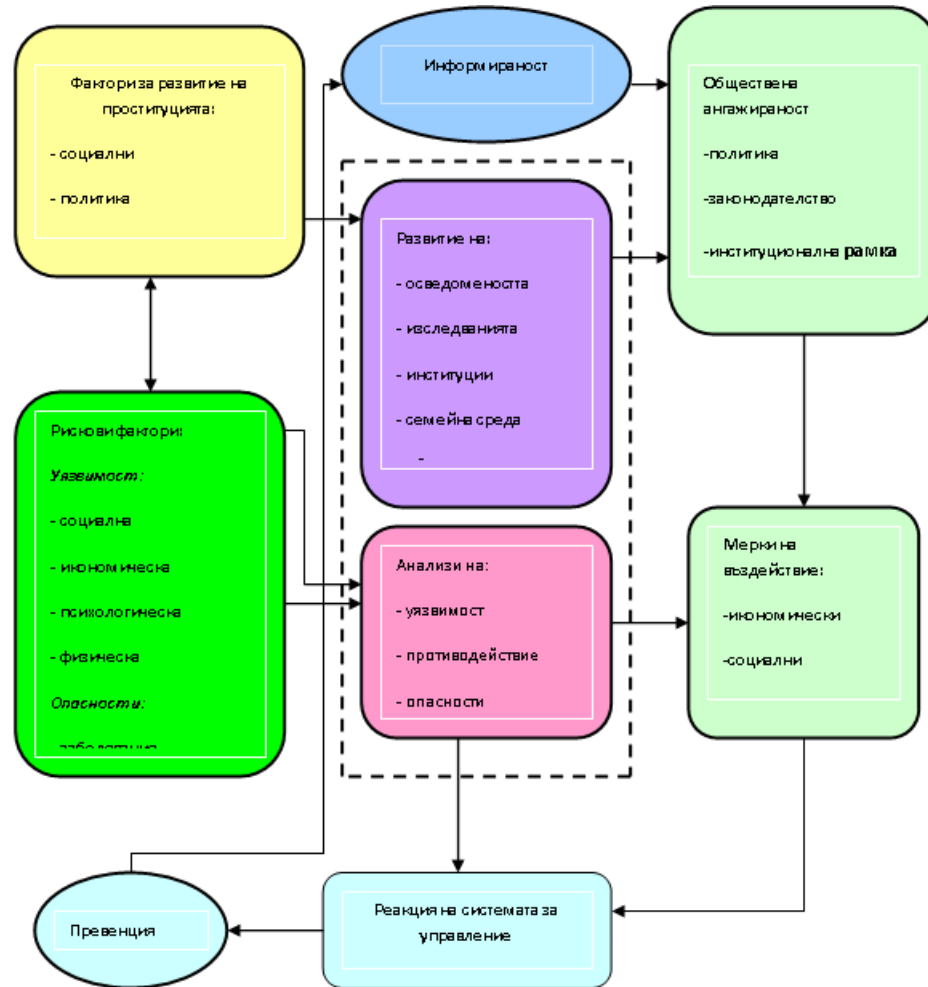
Предметен аспект – организацията се разглежда като система със свой строеж и специфични функции;

Функционален аспект – изясняват се механизмите на функциониране и развитие на обекта на управление.

ХАРАКТЕРИСТИКА НА СИСТЕМАТА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА ПРОСТИТУЦИЯТА И ВРЪЗКАТА СЪС СИГУРНОСТТА НА ГРАЖДАНЕТЕ НА БЪЛГАРИЯ [1-4]

Общата превенция като функция на наказателното право се осъществява предимно от правоприлагащите институции – МВР и органите на съдебната власт. Системата на наказателното правораздаване възприема като основна стъпка предотвратяването и намаляването на престъпленията. Действията за превенция целят снижаване първоначалното извършване на престъпления, за да се пресече възможността за други (Фиг.1.).

Анализа на Фиг.1 ни дава основание да приемем хипотезата, че полицията във всички държави има задължението да охранява закона чрез намеса в случващи се или предстоящи престъпления и чрез отговор на вече извършени престъпни деяния. В чл.7, т. 4 от ЗМВР (в сила от 1 май 2006 г.; посл. изм., ДВ, бр.88 от 9 ноември 2010 г.) превантивната дейност е посочена след основните дейности на МВР. В правоохранителната система предотвратяването на престъпления означава по-малко осъдени, по-малко разходи за тяхното разкриване и за цялата наказателна процедура, от което печели обществото. Превенцията е не само законово регламентирана, но и неизменно присъства сред приоритетите на МВР.

Фиг. 1. Структура на системата за организация и управление на превенцията на проституцията.

Превенцията на проституцията развива всички мерки, които водят до намаляване на престъпността и увеличаване на чувството за сигурност на гражданите – чрез пряко възпиране на криминалните прояви или чрез политики и действия, които намаляват потенциала и условията за извършване на престъпления. Такова определение за превенция излиза далеч извън функциите на наказателното право и цели широк комплекс от политики за превенция на престъпността. Повечето престъпления и свързаните с тях проблеми не са само обекти на контрол и репресия. Днес вече е официално прието разбирането, че корените на престъпността и начините на противодействие срещу нея са дълбоко социални и обхващат най-различни престъпления и свързаните с тях проблеми не са само обекти на контрол и репресия. Съвременната философия на превенцията излиза извън традиционните правоохранителни мерки. Разбирането е, че превенцията на престъпността следва да включва широк кръг участници – гражданското общество, представено от неправителствения сектор, представители на бизнеса и др.

Също така решението на проблема на престъпността може да произтича от решаването на други обществени проблеми. Естествен път на мислене е да се предотвратява настъпването на отрицателни събития или процеси вместо да се отстраняват и да се преодоляват последиците от тях. Сравнителният анализ на състоянието на превантивната дейност показва, че у нас нейните аспекти не са разгърнати в целия им обем. Невинаги можем да констатираме приоритетно предсъбитийно вместо следсъбитийно реагиране.

Следователно проблема на управление изисква извеждане на превантивната дейност на ниво на планиране, системност и мащабност, които да я изместят от следсъбитийното реагиране. Обемът на превантивната дейност изисква обединяване усилията на държавните органи, местната власт, частния сектор и доброволните организации за качествена превантивна дейност и реализиране на политика за превенция на проституцията на европейско, национално и местно ниво. Представителите на бизнеса и на неправителствения сектор могат да дадат своя принос за намаляване числеността на лицата от рисковите групи чрез включването им в различни проекти и програми за заетост.

Демократизирането на обществото гарантира свобода на движение и право на установяване. Но то изисква и засилено полицейско сътрудничество, особено в контекста на борбата с организираната престъпност, както и въвеждане на съвременни подходи за превенция на престъпността. Дефицитът на сигурност, който може да настъпи след отпадане на контрола на вътрешните граници, при спазване на принципа за свободно движение на хора, стоки и капитали, налага изпълняване на необходимите компенсаторни мерки за неговото преодоляване. Нивото на сигурност в Общото европейско пространство е задължение и пряка функция от усилията на националните правоохранителни органи. Актуалността на въпроса за съвременните аспекти на превенцията на проституцията се поставя с особена острота днес, когато усилено се говори за необходимост от съкращения на администрация и полиция, а в същото време гражданите очакват услугата „сигурност“ от оправомощените държавни органи. Щатната численост на МВР показва относително голям брой полицейски служители спрямо някои други европейски страни. Но не отчитаме, че определени функции за превенция, които в отделни страни са поети от общински, граждански или други организации на широката общественост, у нас са оставени на полицията и МВР. Като пример могат да се посочат социални услуги, изразяващи се в специализирана работа за превенция на асоциалното поведение и престъпления, извършвани от деца или от определени целеви групи, включително лишени от свобода и др. Важен инструмент за справяне с престъпността са превантивните действия. Публичночастният подход трябва да е водещ в изграждането на превантивната политика на държавата.

Партньорството като средство е договореност между институциите, чиято основна цел е да преодолее недостатъците на разделението на труда при справянето с редица социални и други проблеми, където дейностите на тези институции се пресичат. При партньорството компетенциите за въздействие върху отделен проблем се преразпределят или се създават нови взаимовръзки. Развиването на дейностите за превенция на проституцията в България е подчинено на различните аспекти на тази дейност на европейско ниво, в съответствие с Европейската стратегия за превенция на престъпността. Моделът на децентрализация в областта на сигурността се прилага в някои европейски страни – например Германия, и дава много добри резултати в осъществяване на превантивната дейност. Задачата и ролята на академичните среди при планиране и оценяване успешността на политиките за превенция е да се анализират и разкриват причините за появата на различните форми на престъпност, както и да се оценяват успешни проекти, да се предлагат модели и утвърждават.

От направените изследвания и събрания статистически материал следва, че България е страна, от която тръгва, но и през която преминава трафик на жени с цел проституция. По данни на Европейския център за превенция на престъпността 80-90% от трафика в Европа е с цел сексуална експлоатация. В действителност няма достатъчна информация, какви данни са използвани, за да бъде направена и какъв е модела за оценка. Също така е наивно да се смята, че дори броят на жертви да е бил такъв за даден периода то той не е останал еднакъв през всичките тези години. По-новите оценки за превенция и контрол над престъпността броят на жертвите на трафик в България годишно е между 3000 и 4000 души. Малкото по-достоверни са данните за трафика включващи броя на случаите на пострадали, идентифицирани от полицията или потърсили помощ от неправителствена организация в България или в чужбина. Такива данни са използвани и в този преглед на трафика в България. По данни на Регионалния център за противодействие на трафика на Пакта за стабилност в Белград (РЦ) жертвите – български граждани и чужденци, които са получили помощ в България между 2000 и 2003 г., е поне 423. От тях 352 са български, а 71 – чужди граждани. Българските граждани са предимно жени и момичета, които доброволно са се върнали в България с помощта на програми за помощ и подкрепа, както и жени и момичета, идентифицирани като жертви от полицията по време на нейни акции в страната, в която са пребивавали. Данните, изнесени от РЦ, представляват минимална оценка и са близки до тези, събрани и публикувани през 2005 г. от Международната организация по миграция (МОМ), които са най-изчерпателните до момента за

регистрирани случаи на трафик в България. Според МОМ броят на жертвите – български граждани, идентифицирани и подпомогнати в България между януари 2000 г. и 31 декември 2004 г., е 620, а на чуждите граждани, идентифицирани за същия период в България, е 86.

Освен жертвите идентифицирани в България се получават и данни чрез партньорски организации в чужбина, като 485 са българките станали жертва на трафик и получили помощ между началото на 2000 и май 2002 г., а 21 жени и момичета са получили помощ в Италия през 2002 г. Следва също да се добави, че за периода от 2003 г. до края на първото полугодие на 2005 г. Националната следствена служба на България (НСЛС) работи по 60 следствени дела за трафик на хора и по 56 следствени поръчки, възложени от съдебните власти на чужди държави. Съответно почти половината от следствените поръчки са от трите страни, за които има данни – от Белгия са 6, от Германия – 8, Холандия – 19.

По данни за жертвите на трафик, които са се обърнали към кризисния център на организацията за помощ повече от веднъж през 2003, 2004 и 2005 г., може да се направи опит за приблизителна оценка на годишния поток на пострадали от трафик, които идват от България. Като се използва методът на засичане~повторно засичане или хващане~прехващане, може да се направи следната оценка: изчислява се, че през 2003 г. жертвите на трафик с цел сексуална експлоатация са най-малко 267, а през 2004 г. – поне 275. Тъй като липсват данни за повторни посещения само от един център за помощ на пострадали в България, тези цифри следва да се прибавят към резултатите, получени на базата на данни от други организации, за да се получи много приблизителна оценка за размера на трафика на жени с цел проституция от България. Така направена, оценката остава непълна, тъй като няма точна информация, колко пострадали се обръщат за помощ към други организации като цяло и дали при тях е имало повторни посещения. Ако се съпоставят данните за общия брой на идентифицираните жертви на трафик, може да се изчисли, че жертвите на трафик са приблизително 1436 за 2003 г. и 781 за 2004 г. Отново става дума за много приблизителна оценка, която приема, че динамиката на посещенията в различните центрове е близка. Ако това не е така и като се отчита, че не всички данни от Белгия, Германия и Холандия са включени, числото може да бъде от порядъка на няколко хиляди жени и момичета, каквато е оценката на Европейския институт за превенция на престъпността – 3000-4000 годишно.

Управлението при операции в отговор на ограничаване на проституцията е съвкупност от принципни решения и мероприятия с различен характер, които се свеждат до:

- наблюдаване на рискови фактори за развитие на процеса;
- анализиране и ранно предупреждение на рисковите групи;
- определяне целите на управлението в конкретната ситуация;
- разработване на планиращи документи за използване на националните сили и средства и за взаимодействие с международни институции;
- подготвяне на решения, организиране и ръководене на действия и контрол над резултатите от управлението в хода на превенцията;
- подготвяне и осъществяване на стратегия (програма) за възстановяване след приключване на събитието;
- анализиране на проституцията като процес и ефективността на мерките, предприети от институциите и органите;
- планиране на националната система за управление при операции в отговор на ограничаване действието на престъпни организации, предприемане на мерки за подобряване на жизнения статус на потърпевшите.

Националната система за управление на превенцията при проституция (НСУПП) следва да гарантира:

- подготовка на населението и неправителствените организации за мероприятия при възникване на събития с различен сексуален характер;
- запазване и оптимизиране съществуващите елементи на системата за управление;
- разработване на механизми за дейност на органите за управление в интегрираната система за управление;
- осигуряване на съвместимост с механизмите за управление в международен аспект.

Управлението на такъв вид сексуална дейност е способността на правителството, държавната и местната администрация чрез създадената ефективна управленска структура за планиране и координиране да изпълняват функционалните си задължения, като ръководят дейността на държавните органи и средства за управление и насочват и координират действията на неправителствените органи и организации в областта на управление при превенция на проституцията. Във всяко ведомство да се формира административно звено от ръководни и експертни кадри, за които подготовката и участието в управлението на сексуалните процеси е основно функционално задължение. Подготовката на такъв вид органите за управление се извършва по единен замисъл от национални, ведомствени, областни, общински и обектни планове. Основните цели на управлението да са:

- повишаване на способностите за превенция, въздействие върху възникващото напрежение и предотвратяване на възможни негативни последици от сексуално насилие;
- ефективно управление при възникнало насилствено действие за сексуална експлоатация;
- разработване на планове, механизми и мероприятия за намаляване въздействието на насилие и преодоляване на последиците от него;
- съвременна гражданска и психологическа подготовка за провеждане на операции в отговор на възникнали насилствени действия със сексуална експлоатация;
- поддържане на способности за поставяне на сексуалното насилие под контрол и управляване на процесите за връщане към състояние на психологическа стабилност.

Тези цели се постигат, чрез създаване на система от органи, механизми, сили и средства, насочени към решаването на следните задачи:

- предварителна подготовка на държавните институции и системата за управление в обстановки, т.е. „превенция“;
- неутрализиране или намаляване на рисковите фактори, т.е. „корекция“ в действията свързани с неутрализиране на престъпни групи;
- овладяване на трафика на хора и предотвратяване на разпространяването на сексуални действия, т.е. „противодействие“;
- намаляване интензивността на сексуалната експлоатация с цел социално-икономически причини, т.е. „редукция“ на трудовия пазар;
- ликвидиране на последиците, планиране и провеждане на мероприятия за предотвратяване на нова сексуална експлоатация, т.е. „реконструкция“.

Прилаганите процедури, материалната, комуникационната и информационната база и органите, които ги осигуряват и използват, както и силите и ресурсите формиращи механизма за провеждане на операции в отговор на насилствената сексуална експлоатация. Ефективността на механизма зависи от организацията за провеждане на незабавен и непрекъснат процес на координиране както между компетентните - държавни ведомства и органи, така и с международните агенции и отделни държави. Проблемът за ефективността на механизма се решава, като се валидизират трите основни проблема:

- създаване на организация в рамките на териториалните единици (области, общини и кметства) и изграждане на структури за сексуална просвета и превенция сред подрастващите и рисковите социални групи;
- изграждане на надеждна и сигурна система за превенция на проституцията и координиране дейности с международните структури и организации;
- поддържане режимът на информационна база и координиране работата с организирани престъпни групи участващи в дейности свързани със сексуална експлоатация.

Разработената в страната нормативната база в не достатъчна степен позволява да се осигури решаването на тези проблеми. Факторите които ги обуславят са много, но биха могли да се решат единствено при ясна и точна координация между всички структури, които са елемент от Националната система за организация и управление на проституцията като социално-икономическо явление.

Комуникационно-информационни технологии осигуряват управлението при операции както от съвременното, надеждно, защитено и всестранно управление на информационните източници, потоци и потребители, така и от степента на свобода за достъп и ползване на информацията. Тези две зависимости са противоположни, затова единството им е въпрос на решение и качествено осъществяване от ръководителя

на провеждащата се операция в отговор на престъпни действия. Комуникационно-информационната система се изгражда на базата на мрежите на далекосъобщителните оператори и на обособените мрежи на Министерството на вътрешните работи, на централните и териториалните органи на изпълнителната власт и на другите държавни агенции и комисии, изпълнителни агенции и други държавни институции, имащи функции за осъществяване на изпълнителната власт. Основна нейна задача е обмен на информация между центровете за управление рамките на НСУПП.

За наблюдаване, анализиране и оценяване на риска и потенциално опасните обекти и дейности в органите за управление се изграждат и поддържат системи за ранно предупреждение, които осъществяват информационен обмен с колективните системи за управление и ранно оповестяване на партньорите. За целта е необходимо да се обединят техническо и технологично състояние на използваните в страната информационни системи и системите за ранно предупреждение и оповестяване на национално и местно равнище. Проведеното изследване показва, че от гледна точка на възможностите за привеждане в съответствие със съвременното ниво на информационните технологии е необходимо интегриране в единна комуникационно-информационна система за наблюдения и оповестяване – за действието на организирани престъпни групи извършващи насилствени действия и сексуална експлоатация. С интегрирането на системите се създава на единна информационна картина за превенция на проституцията и се появяват възможности за:

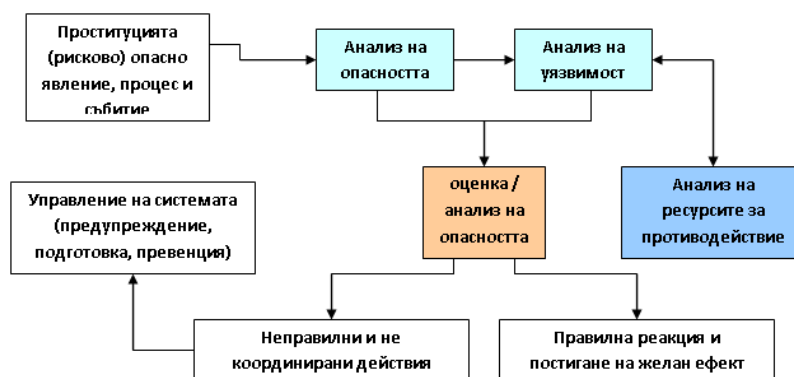
- координиране действията на всички министерства, техни структури, организации, ведомства и фирми за превантивни и възстановителни мерки при събития с такъв характер;
- оперативен взаимодействие с аналогичните системи на съседни страни;
- своевременно, ясно, еднозначно и точно уведомяване на обществеността за произтекли събития и процеси;
- съкращаване на времето и разходите при превенция и преодоляване на последици от възникнали събития;
- предотвратяване разрастването на последици от събития с нежелан характер, опазване на населението и намаляване на човешките и материалните загуби от произтекли събития.

Изходите от критичните ситуации и фази са внезапни, а ефективното управление изисква пълен контрол, информация и достатъчно време за реагиране. Вътрешните трудности са недостатък на волята, характера, некомпетентното умение да се налагат отношения и да се управляват сили и средства. Външни трудности са съпротива на хора и обстоятелства, конкуренция, страх от предстоящи трудности и други. Управлението на операции в отговор на противодействие за сексуално насилие и експлоатация изисква ясно представена цел и готовност да се преодолеят всякакви трудности, защото няма безизходни ситуации и неразрешими задачи.

Инструменти за управление при операции в отговор на насилствена сексуална експлоатация. Основни белези при дефиниране на операциите са комплексност, уникален характер, отражение върху множество елементи на средата, развитие с голяма бързина, висока степен на не предсказуемост и висока степен на риск. Управлението се базира на следните подходи: комплексен, процесно ориентиран и централизиран. Елементите на управлението в операции в отговор на сексуално насилие включват:

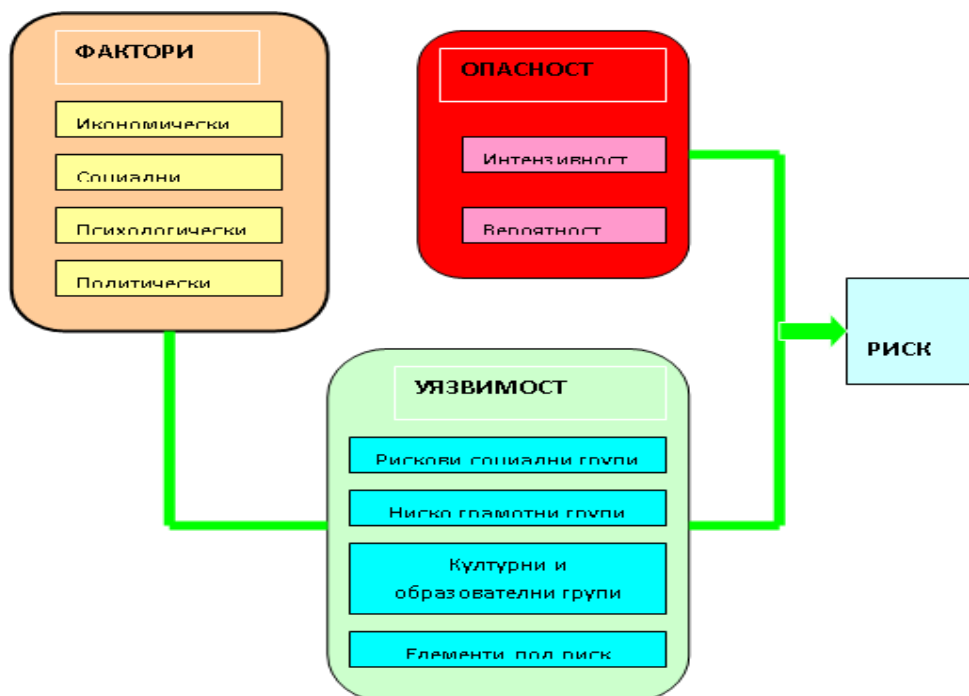
- осигуряване на навременна и точна информация за същността и обхвата на ситуацията;
- информация за статуса на наличните ресурси;
- консолидиране на информацията;
- координиране действията на структурите на национално равнище;
- координиране на действията на над национално равнище при трафик на хора с транс граничен характер;
- осигуряване на комуникацията между държавните структури и неправителствения сектор.

Етапите са: мониторинг; идентифициране на опасността; управление и овладяване на криминалната ситуация; заключителни действия (Фиг.2).

Фиг. 2. Методологична рамка на функциониране на системата.

Анализът на Фиг.2 показва, че приоритетите са, на първо място, запазване живота, здравето и сигурността на хората, след което се минимизират вредните последици. Ключовите фактори се групират в областите ресурси, инфраструктура, време, информационно превъзходство. Гледните точки за работа са в съответствие с организацията и процесите. Аспекти, които следва да се отчитат, са оперативен анализ, структуриране, Основните данни, които се използват при разчетите, са свързани със стандартни ресурси, организационни структури, планове, мрежови графици, етапи и текстове. Чрез компютърни симулации на базата на стратегически анализ и на оперативно ниво могат да се получат добри предварителни резултати за подготовката на елементите от системата. Планирането, което се извършва, е предварително – свързано с превантивните мерки; в реално време, когато се прилага в практическа ситуация, задължително в диалогов и/или друг вид режим. Обектите на планиране са време, ресурси и капацитети. Съществен елемент от планирането е балансирането на капацитетите. Планирането на времето е целесъобразно да става по видовете данни, поддържани от системата: твърди (фиксирани), прогнозни (планирани), актуални (реални), автоматични (детерминирани) (Фиг.3).

Фиг. 3. Схема на взаимните връзки на системата за управление.

Съгласно анализа на връзките на Фиг.3 видовете капацитети са нива (количества) за материалното осигуряване на процесите, капацитети на техническите и помощните средства, човешки ресурс. Планирането на капацитетите е на база дейност, ресурс и прогноза. Балансирането им се постига по три способа: оценяване на ситуацията в реално време, оптимизиране на изискванията, симулативно проиграване и инкорпориране на вариантите. При планиране на ресурсите се различават следните видове: суровини, продукти, услуги (труд), технически средства, човешки ресурс, финансови средства и др. Обхватът и дълбочината на планирането са в зависимост от обхвата и степента на интегрираност на системите и включва основен запис за всеки вид ресурс; присъединяване на ресурси; блокиране на ресурси; поддържане на неснижаем остатък от ресурси. Информационната система извежда следните видове данни и справки:

- исторически (архивни) данни;
- предварително дефинирани справки, отчети, анализи;
- разрез и детайлност, съобразени с правата и нуждите на потребителя;
- различни видове представяния на данните (табличен, графичен);
- вградени инструменти за създаване на справки без писане на код;
- дефиниране на правата за достъп до информацията и висока степен на защита;
- връзка с външни системи;
- система за алармиране;
- персонализиране на информацията.

Подготовка на ръководителя (лидера) в управленския процес е един от основните въпроси в операциите в отговор на цялостната подготовка на управленския процес при овладяване на ситуация. Етапите, през които се преминава в управлението на операциите са пряко свързани с управленските умения на лидера. Направен е анализ на лидерските умения, необходими за всеки етап от управлението при превенция на проституцията.

Етап 1 – „Наблюдение на рисковите фактори, ранно предупреждение и предварително прогнозиране на развитието на събитието”. Обхваща дейностите за събиране, обработване, обобщаване и сравняване на получената информация, както и подготвяне на предварителна прогноза за развитие на следствената процедура. Все повече е наложително на този етап да се извърши оценяване на риска от развитие на събитието и възможните последици от неговото действие. Всяко стабилно състояние може да бъде дестабилизирано от съществуващите предизвикателства, рискове и заплахи. Дестабилизирането започва, когато от дадено предизвикателство, поради неефективно въздействие, се стигне до активиране и то се превърне в риск и заплаха. Лидерските умения се изразяват в запазване на стабилността.

Етап 2 – „Оценяване на ситуацията и възможните алтернативи за реагиране”. Този етап е ключов за процеса на управление при операции в отговор на сексуални насилия. Характерни дейности са провеждане на експертен анализ на ситуацията, изготвяне на възможни прогнози за развитие на обстановката, политикоикономическа оценка на ситуацията, набелязване на варианти за реагиране, сравняване и оценяване на различните алтернативи, избиране и утвърждаване на вариант за реагиране, издаване на постановление (директива, заповед) за начало на планиране на операция за реагиране в отговор на криминалните действия. От значение през тази фаза е да се привлечат колкото може повече експерти в отделните области, които да подпомогнат лидера и органите за управление за изготвяне на реалистична оценка на ситуацията и най-приемливия вариант за реагиране. Например могат да се привлечат експерти не само от МВР, институтите за изследване на общественото мнение и сигурността, и др., но и от областта на науката и технологиите, специалисти по социология, психология, дипломати, финансисти, политолози и т.н. Гледната точка на ръководителя е, че това е вземане на решение при извънредни обстоятелства, които могат да имат съдбоносни последици за личността и обществото.

Етап 3 – „Подготовка и утвърждаване на планове за реагиране на деянието”, може да протече различно, в зависимост доколко ситуацията отговаря на предварително изготвените планове за реагиране. Във всички случаи обаче тук се включват дейностите дефиниране на мисията (мисиите) на операцията; анализиране на текущите способности за нейната реализация; планиране осигуряването на мисията; планиране на спомагателни мисии. Планове за реагиране се обобщават в концепция за реагиране на криминалното деяние и/или оперативен план/планове. Във всички органи и нива на управление в хода на предварителното планиране, на основата на възможните сценарии и на способностите, следва да се разработят планове за реагиране на всички възможни ситуации. Ето защо в случаите, когато естеството на

събитието изисква незабавна реакция, близка до тази в предварително изготвените планове, се прави само кратък анализ на варианта за действие и корекция в плана за реагиране при необходимост, след което се прилагат мерките или се провежда операция за реагиране в отговор на насилствените действия. Във всички случаи незабавно се пристъпва към провеждане на всички посочени дейности като непосредствено планиране за реагиране при създадената ситуация. Така се съвместяват двете фази на планиране и на реагиране в отговор на криминалното действие. Организационният подход при управлението изисква изграждане на рамка на правомощия, установяване на връзки между центровете за вземане на решения, създаване на група за критична информация, създаване на правила и проиграване на практика.

Изграждането на рамка на правомощия означава да се постигне съгласувана дефиниция на процеса на управление, както и ясно очертани правомощия и задължения (за предпочитане в писмен вид) и връзки между центровете за вземане на решение, да се изградят система и мрежи за ефективно сътрудничество и да се развие готовност за мобилизация на силите за една обща кауза.

Превенцията се свързва с предвиждане на потенциални ситуации, поддържане на пълна осведоменост за потенциалните обективен анализ на информацията за развитието на събития, които биха могли да доведат до криза, и конструктивна намеса в пред кризисни ситуации.

Реагирането е основният елемент от дейността на лидера и обхваща следните елементи:

- осмисляне на ситуацията;
- преодоляване на първоначалния шок;
- избягване загубата на доверие;
- активиране на мрежите и групите за критична информация;
- формулиране на позиция;
- разработване на план за действие;
- мобилизиране на вземащите решения.

Преодоляването на първоначалния шок се базира на някои основни правила, които следва да се отчетат:

- системите за предупреждение са уязвими;
- скоростта на събитията може да попречи на разбирането на същността и на начина на действие;
- криминалното събитие може да е масирано и унищожително;
- лицата и организациите може да са стресирани;
- действията в дадена ситуация може да се окаже в непозната област;
- системата може да се върне към практики от миналото, а настоящата система да изисква изменения.

Избягване загубата на доверие означава да не се вземат прибързани решения и да не се стига до необмислени заключения, което да доведе до обръкване в началните контакти със средствата за масово осведомяване и надценяване или подценяване сериозността на криминалното събитие за обществото.

Формулирането на позиция означава лидерът да дефинира проблема, да му даде име, да направи първоначална преценка за сроковете и графика и да реши какъв ще бъде основният начин за действие.

Етап 4 – „Провеждане на операция за реагиране в отговор на събитието”. Това е най-продължителният етап и е свързан с изразходване на големи количества ресурси. Възможно е да се изпълнява паралелно с предходния етап на планиране, което е практика в колективната система за реагиране при такъв вид криминални действия. Това, макар и в по-редки случаи, може да се случи и в национален мащаб, особено при крупни трафикантски операции за сексуална експлоатация, продажба на робини за проституиране или при непредвидена ситуация. Разрешаването на последствията е свързано с координиране осведомеността на обществото. То се постига със средствата за масово осведомяване, като се определи говорител, търси се възможност той пръв да дава информация, да казва истината, без да се правят коментари.

Управлението на системата включва отделяне на управлението от всекидневните дейности; контрол над вътрешните комуникации; пренастройване на екипите за посрещане на събитията; гарантиране за наличие на овластени структури за вземане на решения; организиране на действията и използване на експертите. Необходимо е да се създаде мрежа за взаимодействие между експертите, като се отделят от

мястото за вземане на решенията и се следят публичните им коментари. Трябва да се прояви реализъм относно техните способности, които допринасят за вземане на решенията.

Етап 5 – „Връщане към състоянието на стабилност”. Този етап също е продължителен и е свързан с разход на ресурси. Протича в условия на прекратено въздействие и невъзможност за нов начин на живот. Етапът може да включва стабилизиране на политическите, социалните, икономическите, етническите и други условия и възстановяване сигурността на обществото и неговите граждани.

На този етап фокусът е в изпълнение на решенията и връщане към нормално състояние. При възстановяването се управлява процесът до самия край, като справянето с последствията означава да се управлява системата, да се координира осведомеността на обществото (средства за масово осведомяване и слухове) и да се използват по подходящ начин консултиращите експерти. Основните дилеми пред лидера при управление на операции в отговор на сексуална експлоатация са свързани със следното:

- минимизиране на провокацията;
- съхраняване опциите на опонентите;
- манипулиране параметрите на риска за опонентите;
- максимизиране броя на въвличените сили и средства за разрешаване на събитието;
- „победа” или „избягване на риска”;
- поемане на задължения и коректност.

Изискванията към процеса на вземане на решения в операциите се свързват с информационно осигуряване, използване на алтернативи, завършеност, навременност, осъществимост, контролируемост, гъвкавост и перспективност. Стратегическият лидер се изправя пред дилемите стратегическо (оперативно) мислене, материални (емоционални) интереси, ненамеса (държа събитието в ръцете си), висока/ниска обществена реакция, кратък/дълъг срок на решаване на проблема, да го направи добре/да изглежда добре. Проблемите на лидера се класифицират най-общо в следните направления:

- лидер липсва: физически или духовно;
- раздвоен лидер: разделена система за управление;
- съперничество: политическо управление; изолация на лидера: активна намеса отгоре;
- стрес и умора на лидера: пренатоварване; нерешителност: вероятни пропуски.

Грешките, които трябва да се избягват от лидера, са отричане (това не може да се случи тук); подценяване на събитието; технократизъм; мокро управление (решенията вземам аз); да „огрее” навсякъде. За осъществяването на ефективно управление могат да се дефинират следните приоритети:

- създаване на оперативни способности на национално и регионално равнище (готови за действие обучени мобилни екипи с интердисциплинарен характер);
- бързо идентифициране на рисковите фактори и прогноза на конкретните очаквани действия;
- вземане на правилни решения в реално време за ликвидиране на последствията (информационни и комуникационни системи, експертни решения, базирани на изкуствения интелект, анализи, методи за ограничаване на разпространението, за обезвреждане и депониране на опасните вещества и/или евакуация, първа медицинска помощ и социална помощ и лечение);
- осигуряване на подходящата информация за лицата, вземащи решения.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

При разпределянето на нивата на способност между отделните власти трябва да се реши как да се определят отговорностите за разработване и поддържане на способностите между отделните нива на управлението, между отделните юрисдикции. Нивата на риска и ресурсното осигуряване са на различно равнище в отделните юрисдикции на територията на страната. Необходимо е всички равнища на властта да поддържат съществуващите компоненти от системата за реагиране и успоредно да ги развиват в съответствие с националните приоритети за повишаване на дадена способност, за координиране между всички системи и други. За изпълнението на изброените приоритетни дейности по всяка вероятност ще се наложат промени в законодателството на България.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Терзиев, В., Ничев, Н., Бонев, Х. Историко-Ихологически аспект на проституцията и ролята и за националната сигурност. // Технически колеж – Ловеч, Научна конференция, 26 май 2017, 2017, ISSN 2535-079X, стр.179-184.
- [2] Терзиев, В., Ничев, Н., Бонев, Х. Изследване на историко-психологическия аспект на проституцията и ролята и за националната сигурност. // Технически колеж – Ловеч, Научна конференция, 26 май 2017, 2017, ISSN 2535-079X, стр.185-190.
- [3] Терзиев, В., Ничев, Н., Бонев, Х. Особенности и характеристика на проституцията в България-съвременен състояние и връзка с националната сигурност. // Международна научна конференция „Проблеми на сигурността в Черноморския регион“, 2017, Висше училище по сигурност и икономика - гр. Пловдив, 2017, стр. 213-223, ISBN 978- 619 -7343- 09- 0.
- [4] Терзиев, В., Ничев, Н., Бонев, Х. Съвременен състояние на проституцията и връзка с националната сигурност. // Международна научна конференция „Проблеми на сигурността в Черноморския регион“, 2017, Висше училище по сигурност и икономика - гр. Пловдив, 2017, стр. 224-234, ISBN 978- 619 -7343- 09- 0.